

LBRIS

We know
books

Clepsidra cu amintiri

Autori:

Corneliu Filip,
Dumitru Lavric

Culegere computerizată:

Dana Mihaela Lupu

Corectura și coperta:

Laurențiu Lavric

CORNELIU
FILIP

DUMITRU
LAVRIC

*Clepsidra cu amintiri
(vremuri, oameni, cărți)*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FILIP, CORNELIU

Clepsidra cu amintiri : (vremuri, oameni, cărți) / Corneliu Filip,
Dumitru Lavric. - Iași : PIM, 2021

ISBN 978-606-13-6233-2

I. Lavric, Dumitru

821.135.1

editura pim
Iași, 2021

Cărți scrise și publicate de Dumitru Lavric

- Folclor din județul Botoșani. Teatrul popular,*
Comitetul de cultură, 1976
- Folclor din județul Botoșani. Poezia epică,*
Comitetul de cultură, 1977
- Botoșani – dulce Arcadie,* Editura Agata, 2005
- Botoșani – Roma diasporelor est-europene,*
Editura Agata, 2005
- Haiducii. Antologia teatrului popular botoșănean,*
Editura Agata, 2007
- Hybernia magica. Symbolistica sărbătorilor de iarnă,*
Editura Agata, 2007;
Ediția a 2-a, Editura PIM, 2019
- Zona crepuscu(hi)lară,* Editura Agata, 2007
- Melo-univers,* Editura Agata, 2007
- Ens amans. Sentimentul românesc al dragostei,*
Editura Agata, 2009
- Thanatos – mitologia românească a morții,*
Editura PIM, 2015
- Epistolarul românesc – 500,* Botoșani, RIA, 2015
- Amor & Psyche,* Editura PIM, 2015
- De la ultimul fanariot la ultimul Caragiale,*
Editura Junimea, 2015
- Taurul lui Phalaris,* Editura PIM, 2017
- Răzbunarea lui Goe,* Editura PIM, 2017
- Calea către Ellys,* Editura PIM, 2017
- Ethnos,* Editura PIM, 2018
- Jim fecundatorul și Vânătorul de șopârle,*
Editura PIM, 2019
- Doi ochi albaștri,* Editura PIM, 2019
- Pelykan,* Editura PIM, 2020
- Scaunul lui Vincent,* Editura PIM, 2020
- Trei popasuri prin arcanele literarității,*
Editura PIM, 2021
- Închinare la Luceafăr,* Editura PIM, 2021

Cuprins

- Cuvânt introductiv – 7
- Preambul – 9
- Cele mai vechi amintiri – 10
- Amintiri și de la oraș – 13
- Primii noștri ani de școală – 16
- Amintiri din anii „dezghețului” după 1964 – 19
- La sat, pâinea noastră cea de toate zilele
era mămăliga! – 24
- Cursuri și examene – 25
- Rememorarea anului 1968 –
intervenția militară în Cehoslovacia – 29
- Întâlnirile noastre cu orașul Iași – 35
- Fascinația muzicii și teatrului la Iași și Botoșani – 39
- Inițierea în etimologie – 41
- Alte amintiri din Iași – 43
- Din nou despre examene – 48
- Repartiția guvernamentală – 54
- Mutarea la Botoșani – 62
- De la ziar la îndrumarea creației populare din județ – 65
- Recalificare ca ziarist – 69
- Anul 1973 – cel mai crunt din existența mea – 80
- Anul 1976 – iar plin de examene – 93
- Rememorări despre cutremurul din 4 martie 1977 – 98
- Anii petrecuți ca muzeograf – 101
- Viața culturală la Botoșani – 106
- Să abordăm și viața teatrală – 111

Despre actorii și producătorii de filme – 115

Întoarcerea în Iași – 120

Mărturii despre colegii și atmosfera

de la Radiodifuziunea Română – 122

Correspondențe Radio și de peste hotare – 129

Un județ pe care l-am iubit – 138

Volume de istorie și critică literară – 141

Concluzii la finalul cărții:

ale noastre și ale lui Florin Piersic – 145

Cărți scrise și publicate de Corneliu Filip – 167

Cărți scrise și publicate de Dumitru Lavric – 170

Tipar digital realizat la Tipografia pim
Iași, Șoseaua Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 109, 700497
Tel.: 0730.086.676, 0732.430.407;
Fax: 0332.440.715
E-mail: editura@pimcopy.ro, editura.pim@gmail.com
www.pimcopy.ro

Cuvânt introductiv

Cei doi autori sunt acum la vârsta pensionarilor și a rememorărilor. S-au născut în anii '40 ai veacului trecut (1943 și 1948), în perioada postbelică și la începuturile comunismului/socialismului în România, în partea de nord a Moldovei: într-un sat sărac de lângă Hârlău (Iași), respectiv în orașul-târg Botoșani (regiunea Suceava între 1952-1968), din familii tipice pentru acea vreme, adică sătean agricultor și funcționar la primărie, cu mame casnice.

Ambii au reușit să studieze, să-și depășească acea condiție a părinților, să absolute școli superioare, ambii la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași și să revină pe meleagurile natale.

În 2020 au scris și publicat propriile memorii, rememorări cu titlurile Dumitru Lavric – „Scaunul lui Vincent” (Prezența unei absențe), editura PIM – Iași, Corneliu Filip – „Zâmbete din epoca de aur” (amintiri din anii de școală, facultate și dintr-un bloc de garsoniere pentru tineret), editura Agata – Botoșani.

S-au pregătit să devină, în primul rând, profesori, dar au ajuns să practice și alte activități: ziariști, reporteri, activiști culturali, scriitori, și să călătorească prin țară și în lume; se regăsesc peste ani ca doi pensionari care meditează asupra vremurilor și experiențelor trăite, numite divers: comunizarea României, perioada socialismului, epoca de aur = Ceaușescu, „revoluția”, tranziția, democrația, membri în Uniunea Europeană și în NATO.

Dacă în cele două volume amintite s-au rememorat cu prioritate întâmplări și episoade strict personale, după ce au revăzut cu ochii cititorului propriile scrieri și după schimburi de opinii, au decis să realizeze aceste dialoguri proprii despre contextul social-istoric parcurs, spre a lăsa generațiilor ce ne urmează propriile mărturii.

Preambul

Dumitru Lavric, mai direct – Mitică, să începem dialogurile noastre cu părerea ta despre acest proiect al nostru, despre vremurile sau epoca pe care am parcurs-o fiecare din noi...

Am fost de comun acord asupra acestei inițiative de a ne rememora împreună trecutul. Ne cunoaștem de mai multe decenii. O perioadă am lucrat la același loc de muncă, la redacția ziarului județean „Clopotul”, care apărea atunci la Botoșani, căruia eu personal îi păstrez o amintire cel puțin suportabilă, în condițiile în care era un mediu, cel puțin, confortabil. Pe acest fond ne-am cunoscut, dar așa cum se cunosc îndeobște românii, adică superficial, pe suprafața lucrurilor, urmând ca, în deceniile care au urmat, relațiile să se adâncească sau nu.

Am ajuns ambii la vârsta pensionarilor. Eu mă aflu așezat confortabil într-un eșafod cu rotile și în aceste condiții mai viețuiesc datorită unui grup de prieteni, în frunte cu tine. N-am avut mulți prieteni și nu cred că a avea mulți este o experiență interesantă. Prietenia, după mine, cred că reprezintă descoperirea unei concordanțe, moment în care inimile bat la fel.

În acest context în care mă aflu, singur în acest modest apartament, cred că în dialogul nostru pe care îl începem acum, trebuie să plasăm convorbirile pe linia spațiului și timpului, adică a precizării cronotopilor. După opinia mea, personajele

care intră într-un astfel de dialog care urmează să devină public, trebuie să fie asemenea unor actori care urmează să joace roluri care încă nu le sunt scrise, ci ei înșiși și le scriu.

Cred că nu e lipsit de importanță ca, eventual, fiecare cititor să știe că aceste convorbiri au început și se vor desfășura într-un apartament modest, de pe o stradă tot modestă, dintr-un oraș modest - dar cu tradiții copleșitoare - numit Botoșani.

Cele mai vechi amintiri

Să începem, după aceste prime gânduri, mărturisiri, vorbind despre primele, cele mai vechi amintiri, având în vedere că ne despart pe noi doi numai cinci ani...

De acord, și trebuie să precizez din prima, că am depășit deja 77 de ani și, de peste un deceniu, nu-mi permit să mă deplasez în afara apartamentului, datorită unei boli necruțătoare. O anumită filosofie m-a învățat că din tot ce se întâmplă ființei umane, trebuie să fie luată și partea bună, favorabilă. Am folosit acest exercițiu de claustrare, de închidere pe viață, pentru a gândi și regândi etapele vieții, a condițiilor istorice pe care le-am parcurs, și să frecventez, prin lectură, marile spirite ale omenirii.

Revenind la întrebarea formulată, privind cele mai vechi amintiri, consider copilăria ca fiind temeiul

vieții adulte. Cu sau fără voie, sensibilitățile, percepțiile începuturilor, modelează evoluțiile vieții următoare. Deci, după părerea mea, prima etapă, copilăria, are efect destinar - dacă acceptăm că există un destin, atunci el ne este format din copilărie. Care ar fi cele mai vechi amintiri? Probabil cele de pe la vârsta de 2-3 ani, puțin estompate, dar personal recunosc în ele ceea ce Ibrăileanu numea copilăria copilului universal (când se referea la Ion Creangă). Sigur că nici copilăria lui Nică a lui Ștefan a Petrei nu s-a desfășurat în Paradis, dar copilăria are capacitatea de a selecta și rememora aspecte benefice care ne ajută să înțelegem și depășim momentele mai grele ale vieții. Din păcate, în copilăria mea astfel de momente nu au fost sau nu mi le aduc aminte.

Îmi amintesc de un sat, cel mai mic și mai modest - Fetești, din comuna Scobinți, așezată pe malul râului Bahlui, lângă Hârlău. Un sat marcat de 3-4 ani de lipsuri și tragedii cauzate de perioada războiului. Un sat în care bărbății tineri și maturi lipseau. Unii deja muriseră, alții se aflau în prizonieratul sovietic și nu știau dacă se vor mai întoarce. Un sat în care majoritatea populației era feminină. Fete de măritat care nu-și găseau perechea, femei văduve care își plâneau soții și femei în vârstă care se străduiau să păstreze echilibrul psihologic al așezării. Pe acest fond nu se poate vorbi de o viață veselă și nici măcar de o viață normală.

Tot timpul, marile cataclisme cosmice produse de istorie au urmări mereu neprevăzute. Așa a fost

și cu acele influențe ale războiului asupra satului. Dar, cum niciodată răul nu vine singur, la catastrofele produse de istorie s-au adăugat cele produse de o voință care ne depășește. Anii imediat postbelici au fost urmați de boli necruțătoare și de invazia dăunătorilor: ploșnițe, gândaci de tot felul, șobolani și șoareci, sau neastâmpărații pureci care nu te lăsau să dormi. Și, ca să revin la ploșnițe pentru că ele sunt puțin cunoscute azi, vreau să spun că erau cu miile și se ascundeau în toate ungherele și crăpăturile cât timp era lumină. Când se făcea întuneric, își începeau activitatea producând înțepături și mâncărimi nesuferite. Nu au putut scăpa, acei care mă creșteau (mama, bunicii), decât scoțând totul din casă și dând foc lucrurilor. Pe de altă parte, a fost atunci și o foamete prelungită, care-i obliga pe cei care mai puteau munci să se ducă la cei mai avuți să prășească sau să secere pentru a primi un boț de mămăligă din care, o bucățică, să o aducă la cei de-acasă. Din acest motiv, rar ne-am bucurat de un ou sau o căniță de lapte, pe care mi le aducea bunica de la o vecină.

Spre vârsta de 6-7 ani, când începeam să depășesc casa și ograda și să descopăr, să înțeleg ceva din viața satului, au început să năvălească alte nenorociri. Acea falsă reformă agrară, care a dat pământ țăranilor doar pentru a-l lua înapoi, sau a fost lăsat doar pentru a le lua cote și a rămâne la fel de flămânzi.

A urmat catastrofa colectivizării, care a ucis orice sentiment de optimism. Oamenii mergeau supărați, nu mai vorbeau unii cu alții, nu se mai

făceau hore, baluri, nu se mai făceau jocuri. Oamenii rămăseseră fără pământ și trăiau ca într-un lagăr, așa cum se numeau statele socialiste, și trăiau într-o dictatură, chiar dacă se numea „a proletariatului”. Ca un aspect de ironie neagră a istoriei, a mai murit și Stalin pe atunci. Eram elev în clasa a III-a și era o zi friguroasă de martie, am fost scoși în curtea școlii și ni s-a tras câte o palmă din partea învățătoarei ca să-l plângem pe tătucul popoarelor, al copiilor. Cred că trebuie trecut printre criminalii istoriei...

Atunci, în acei ani, se apropia de sfârșit și viața satului tradițional. Cei care erau spre adolescență și tinerețe părăseau satul, plecau să extragă cărbune, petrol; alții deveniseră navetiști și ridicau blocurile din Iași, astfel că satul practic se pustiise și „Paradisul copilăriei” își închisese porțile.

Amintiri și de la oraș

Mitică, eu fiind cu 5 ani mai tânăr decât tine și locuind în oraș, la Botoșani, cu tatăl funcționar la Sfatul Popular, inspector financiar, perceptor de taxe și impozite, iar mama casnică, am avut o copilărie mai liniștită, dar țin minte multe fapte, întâmplări de atunci. Locuiam în ceea ce se numea pe atunci, zona Târgul Vitelor, acum parcul și cartierul Tineretului, adică Oborul mare, unde veneau sătenii din zonă, raionul Botoșani, să-și vândă animale și produse agricole proprii, pentru că în anii '50 zona nu era colectivizată. Regiunea Suceava, țin minte că a fost ultima din cele 16 câte au fost, după model sovietic, până la reorganizarea

administrativ-teritorială din 1968, când eram deja student la Iași.

Era la noi, în septembrie, Marele iarmaroc, care ținea vreo săptămână – două, cu deosebire miercurea, dar și duminica. Țin minte că era o aglomerație uriașă. Eram copil. Mai aveam un frate mai mic, Virgil, cu peste 6 ani, așa că eu eram ajutorul mamei. Mă trimitea mereu să aduc pâine neagră, rotundă, de 2 kilograme, rumenă, gustoasă, dar care se vindea doar pe cartelă, cu bonuri cât unghia de mari, de culori diferite, pentru salariat, soție, copii. Vânzătorul le decupa cu foarfeca și la finele programului le lipea pe filele unui caiet cu un amestec de făină albă și apă, numit pap.

Noi, copiii, abia reușeam să ne strecurăm prin aglomerația de căruțe, animale, oameni, cale de vreo 200 metri până la centrul de vânzare a pâinii, situat pe strada noastră, redenumită atunci, Filimon Sârbu – un „erou” al clasei muncitoare, dar care s-a descoperit ulterior, era un „erou sub acoperire”?! Acum a revenit la mai vechiul nume, str. Săvenilor, șoseaua conducând, cale de peste 30 Km. până în orașelul Săveni, pe atunci și el reședință de raion.

Să mai amintesc că, odată cu venirea „eliberatorilor sovietici”, Târgul Vitelor, Oborul, a primit numele lui I.V. Stalin, dar la unii șefi le-a căzut „fisa”, că nu poate purta numele „Tătucului” – Târgul vitelor?!

Să mai adaugă că printre cele mai vechi amintiri, pe la 4 ani și jumătate, era toamna lui 1952, a ajuns pe strada noastră rețea de fire și în casă a apărut „vocea” difuzorului: o cutie neagră, cu o pânză maronie și o clapetă neagră. Când o mișcai în dreapta răsunau în casa noastră voci, cântece, piese de teatru. Era pentru noi, copiii, o minunăție.

Într-o dimineață, început de martie 1953, voci grave, muzică simfonică, doliu. Murise „Tovarășul Stalin”, rămăsesem „văduvi”! Eu nu eram la școală, doar la grădiniță. Una din primele din oraș. Și acum poartă nr. 1, lângă Școala nr. 3 (de câțiva ani desființată și transformată într-un fel de adăpost pentru cei fără), iar alături era o veche fabricuță interbelică, devenită „Pionierul”, unde se lucrau jucării din pluș umplute cu talaj sau vată.

La 5 ani n-aveam noțiunea de doliu, moarte. Ne-au așezat în picioare, drepti, dar fără palme pe obraji, să păstrăm un moment de tăcere în fața tabloului cu chipul lui Stalin. După care ne-am reluat programul nostru de copii, adică joacă.

Un alt episod din acei ani, mai precis tot la început de martie, peste un an, în 1954, a fost marele viscol, când pe înserate, a început să ningă viscolit. Tata, cu greu a reușit să ajungă acasă, că circulația se oprise. Pe viscol a adus păsările din cotețul din curte, în magazia care era, aproape înaltă cât casa, în prelungirea ei, până în strada Săvenilor. Dincolo de Obor, era depozitul mare de lemne și cărbuni, câteva case înșiruite pe str. Împărat Traian, apoi o pantă abruptă, câmp, pe direcția de unde venea mereu crivățul, din nord. Nămeții s-au oprit pe casele străzii noastre, majoritatea șiruri de prăvălii spre Obor, ridicate recent, în 1929, când Primăria a „tăiat” o porțiune din suprafața „târgului pentru vite” și a vândut loturi pentru case. A cumpărat și bunicul din partea mamei, Gheorghe Vasiliu, două, unul pentru casă cu magazie și celălalt pentru curte, împărțită, jumătate pentru coteț și curte pentru păsări, cocină pentru porci, dar și pomi fructiferi, ronduri de flori, iar restul, spre Obor, cu legume, zarzavaturi, cartofi, căpșuni. Toată noaptea a viscolit. Dimineață, zăpada era de peste 1-1,5 m. Tata, care luase lopeți în casă, a deschis un geam, a

sărit în nămeți și a lopătat, aruncând zăpada și ajungând până în stradă, unde, surpriza, pe celălalt trotuar, unde era un fost han, transformat în bloc de locuințe pentru 12 familii, se putea circula.

A trecut peste o lună, abia în aprilie s-au topit toate bucățile din zidurile paralele cu zăpadă până la poartă.

Primii noștri ani de școală

Propun să discutăm și despre anii de școală, în acea perioadă de după reforma învățământului făcută în 1948, când m-am născut eu, după model sovietic și cu sprijinul consilierilor trimiși de la Kremlin.

Eu am intrat în clasa I în toamna lui 1955, la Școala nr. 3, una din cele 7 câte existau în oraș, numerotate de la 1 la 7, situate în cartiere. Primele trei erau inaugurate în timpul reformelor lui Spiru Haret, având câte patru clase mari, pentru ciclul primar, iar la etaj erau locuințe pentru director, învățători. Până în 1948 au fost obligatorii primele patru clase – școala primară, urmată de un ciclu gimnazial, prima treaptă de liceu și încă patru clase încheiate cu examenul de bacalaureat. El se susținea vara la Universitatea din Iași, cu 14 examene publice, la mai toate materiile, unde veneau absolvenți din Bucovina, Basarabia și Moldova, iar rezultatele se publicau în ziua următoare în cotidienele naționale: „Dimineața”, „Adevărul”...

Tatăl meu, Gheorghe Filip, a urmat școala primară în satul natal, Ibănești, la nord de Dorohoi, prima parte a liceului la Pomârla, unde era cel mai vechi liceu din mediul sătesc din țară, înființat în 1836, iar apoi liceul

comercial din Botoșani. A dat bacalaureatul în 1939 la Universitatea din Iași și l-a luat cu media 6,17 – fiind al 14-lea din 47 de candidați.

Învățătorii tuturor claselor, câte două pe an, cu câte vreo 25 de elevi în fiecare clasă, erau mai în vârstă, chiar în pragul pensiei, toți pedagogi de care ne aducem aminte cu plăcere.

O primă surpriză, chiar la începuturi: ni s-a dat câte o tăbliță mică pe care să învățăm scrierea. Ca pe vremea lui Ion Creangă, dar repede au apărut două table mari pe perete, liniate ca pentru scris literele și cifrele, plus numărători cu bile. Notele, în primii doi ani, au fost până la nota 5, ca în Uniunea Sovietică. Dar, cea mai mare surpriză pentru noi, cei mici, a fost faptul că în clasa vecină, de la etaj, era un grup de 14 băieți și fetețe din cartier, cu care noi vorbeam toți în limba română, dar ei învățau la ore în altă limbă și cu alt alfabet – în rusă. Știam că sunt din familii de lipoveni, un fel de ruși fugiți din vremea țarilor, după o reformă religioasă și erau foarte gospodari, în special legumicultori, săpători de șanțuri, gropi adânci, încât auzisem de la mai vârstnici, că li se spunea și „excavatoare cu barbă”. Au o biserică impunătoare, sfințită la 1852, aflată nu departe de școala noastră.

Învățătoarea lor, tot lipovancă, era căsătorită cu un român și se numea – tovarășa Băncescu. La clasa mea era tovarășa Rudich Leia, o evreică blajină, cu multă experiență pedagogică, iar soțul ei, mi-a spus tata, a fost coleg de liceu cu el. Când am intrat într-a III-a, în 1957-1958, clasa lor s-a desființat și patru elevi au devenit colegii noștri. Am aflat, peste ani, că părinților lor li s-a propus să se întoarcă în Uniunea Sovietică, la înaintași, că doar sunt ruși. Dar ei au declarat că nu au nici un fel de rude, legături, ei fiind plecați cu un veac și jumătate în urmă, după 1800, de tare departe, de pe malurile